

որոնց առջև պարսից տիրապետութեամբ, Հայաստանի սահմանները բաց էին, օգտուեցան հայոց հոգեկան այդ դրութեանէն:

Յոյն վարդապետները՝ իրենց գրութիւններուն մէջ, ստէպ անորոշ կերպով կ'արտայայտուէին. աղանդապետները՝ չարամիտ մեկնութիւններ տուին անոնց և միտքերը պղտորեցին: Որքան խնդիրները հինցան, նոյնքան երեակայութիւնները տաքացան՝ չափազանցուած իրականութեանց առջև. ժամանակ եղաւ որ կացութիւնը անտանելի դարձաւ հայ եկեղեցւոյ համար. ո՞վ իրաւունք ունէր, միաբնեւոր թէ երկրեակները, ինչպէս հաշտեցնել Ս. Աթանասի և Ս. Կիրիլի մի թեոքրին հռչակող վկայութիւնները՝ Ս. Լևոն պապի երկու ընտրութիւն զաւանդոյ հաւատոյ գրին հետ:

Այս տարտամ հանգամանքներու մէջ ծնաւ մեր քրիստոսաբանական ճառական մատենագրութիւնը, իր նպատակն էր, բացատրել ժողովրդեան՝ յոյն աստուածաբանութեան ներութիւնները, փարատելով երկդիմութիւնները որ կրնային անկէ բղիթիլ: Բնական է այսքան շփման մէջ օտար մատենագրութեան հետ, երբեմն զաղափարներու սերտ առնչութիւն մը կը տեսնուի մեր վարդապետներուն և յոյն — ասորի հարց մէջ. այս բանս զայնթաղեցուց շատերը, մինչև մեր հոգեւոր մատենագրութեան՝ հետևող մակդիրն ընծայեցին, ուր ընդհակառակն հեռի հետևող ըլլալէ աստուածաբանական հմտալից ուսումնաս

տիրութիւններ են անոնք, արդիւնք բուռն ջանքերու և համբերատար ընտրութիւններու. անոր մէջ կը տեսնուի մեր աստուածաբաններու հոգեկան պայծառատեսութիւնը և ընտրութեան ճաշակը: Իւրաքանչիւր վարդապետ սակայն, իր տաղանդին համեմատ յաջողած է իր ձեռնարկին մէջ: Ու այժմ զմեզ հետաքրքրողն է Պետրոս Սիւնեաց եպիսկոպոսը և Ջաքարիա Կաթողիկոսը:

Հ. Լ. ԱՔՃԵԱՆ

Շարունակելի

ՀԻՒՍՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՋԵՐՍԱՑՈՒՑԻՑ ԱՐԺԷՔԸ

▷ ◻ ◁

Երբ արուեստագէտ մը — կը գրէ A. Chaplet գիտական La Nature հանդիսին Թ. յունուար 30 պրակին մէջ — ուզէ ելեկտրական գործի մը շինել, որուն մէջ պէտք ըլլայ ամենամեծ խնամքով առանձնացնել (isolator) հաղորդիչ (conducteur) մը, իւր տրամադրութեան տակ ունի թիւերու ցուցակներ որոնցմով կրնայ որոշ կերպով տեղեկանալ զանազան նիւթերու, — զորս պիտի կարենայ գործածել, — իւրաքանչիւրին առանձնացուցիչ յատկութեան չափը: Նոյն բանը կը պատահի նաև ջերմացուցիչ նիւթերու համար, երբ պէտք ըլլայ գործատուններու մէջ խողովակներու մէջի շոգոյ կորուստը նուազեցնել: Ուրեմն, երբ դերձակ կամ դերձակուհի մը կ'ուզէ տաք զգեստ մը շինել, այս ինքն այնպիսի զգեստ մը որ կարենայ մարմնոյ ջերմութեան արտաքս ծաւալումը խափանել, ինչո՞ւ համար չընտրեն հիստուածը (լաթը) նկատի առնելով անոր ջերմութեան տեսակէտով առանձնացուցիչ յատկութեան չափը, կամ որ նոյն է, անոր ջերմացուցիչ արժէքը:

1. Ս. Աթանաս մարգեղութեան հատին մէջ կ'ըսէ. «Մի է տէր մեր՝ և փրկին Յիսուս—Քրիստոս. միով ընտրութեամբ եղեալ մարդ յարգանքի: Մարգարէիցն առաջի՝ ունկնդիր իբրեւք, զի անապական ցուցին՝ միով ընտրութեամբ: Այլ ուրանամ զընտրութիւն և ոչ քաժանեմ, այլ միութիւն ասեմ անշփոթաբար»: Ճատրնտիր Փ. Թգ. Ա. կամ ըստ Վ. Հ. Բ. Սարգիսեանի ձեռագրաց ցանկ N. 202.

Ս. Կիրեղ Ալեքսանդրացի Նեստորի ուղղած 12 զուգի նզովքներուն երրորդ յօդուածին մէջ կ'ըսէ. «մի է ընտրութիւն բանին մարմնացելոյ» (ἕνωσις φυσικῇ), St. Funk. Histoire de l'Eglise traduction française, Hemmer. t. I, p. 228.

Հիւսուածային նետարդեր եւ հաստութիւն

Անթափանցութիւն, գոյն եւ ձեւ

Ահաւասիկ գիտական փորձառութեանց վրայ հաստատուած մի քանի օրէնքներ, որոնք կրնան իրեն առաջնորդ ծառայել հիւսուածներու ընտրութեան համար:

Ջանազան գիտնականք, և մասնաւորապէս Coulier և Rubner, ամենապարզ փորձեր կատարած են հաշուով իմանալու համար թէ որքան ժամանակ պէտք է անցնի մինչև որ պաղի տաք ջուրով լեցուած մետաղական խողովակ մը երբ այս ինչ կամ այն ինչ հիւսուածով փաթթուած է:

Հիւսուածային նետարդերու տեսակը շատ մեծ ազդեցութիւն ունի: Rubner ստուգած է մէկ հարիւրորդամետր հաստութիւն ունեցող զանազան հիւսուածներէ ծածկոցներու մաներկորդի մը մէջ փոխանցած ջերմութեան քանակը, մէկ աստիճան (grade) ջերմաստիճանի (temperature) տարբերութեամբ և մէկ մեղր քառակուսի մակերևոյթի մը վրայ: Նա գրւած է որ հետեւեալ ջերմաստիճանք կը համապատասխանեն հետեւեալ նիւթերու.

բուրգ	0.066
մետաքս	0.091
բամբակ	0.100
կանեփ	0.118

Այս թիւերէն կը ստուգուի որ կենդանական նիւթերէ յառաջ եկած հիւսուածներու ջերմացուցիչ արժէքը բարձրագոյն է բուսական նիւթերէ հիւսուածներու աստիճանէն: Ինչ որ արդէն սովորական փորձառութեամբ ալ շատ ծանօթ է:

Հիւսուածին հաստութիւնն ալ շատ կարևոր պարագայ մ'է: Ինչպէս որ հետեւեալ թիւերը յայտնի կը ցուցնեն.

Բուրգ			
հաստութիւն կըզմետր. 4.6	փոխանց. ջերմութ. 2.053		
»	11.2	»	0.695
Բամբակ			
»	1.01	»	0.994
»	2.25	»	0.425

Կերպաներու (լաթերու) խոնաւութեան անթափանցութիւնը (impermeabilité) զանոնք կարող կ'ընէ իրենց ջերմացուցիչ յատկութիւնը պահելու անձրևի ազդեցութեան ներքև, մինչդեռ բոլորովին հակառակը կը պատահի թափանցիկ կերպաններու համար: Յիրափ ջուրն ամենալաւ հաղորդիչ է ջերմութեան, և երբ հիւսուածքի մը ծակտիներու մէջ օդոյ տեղը կը փոխանակէ, ազդեցութիւնն աղետալի է: Նոյն իսկ այս տեսակէտով բուրդն աւելի զերազանց է քան ուրիշ հիւսուածքներ, որովհետև նուազ կը ծծէ: Ահաւասիկ դարձեալ ցուցակ մը թիւերու որոնք զանազան հիւսուածներու հաղորդականութեան աստիճանը կը ցուցնեն, թրջուելէն առաջ և թրջուելէն ետքը.

	Չոր	Թրջած	արժեքի համեմատութիւն
բուրգ	656	1425	$\frac{1}{8}$, 17
մետաքս	658	1844	$\frac{1}{8}$, 80
բամբակ	810	2750	$\frac{1}{8}$, 39

Պէտք է նաև ուշ դնել որ բացարձակ անթափանցութիւնը օդոյ ջրջարբերուել'արգելու և հետեւաբար առողջարանութեան հակառակ է. ուստի խիժոտած կերպաններէ (étouffe gommé) աւելի ընտրելագոյն են անոնք որ պարզապէս խոնաւախոյս եղած են ճարպային կամ ալոմինի իւղերու միջոցաւ: Ասոնք կը պահպանեն իրենց ծակտիկներութիւնը:

Հիւսուածներու գոյնն ալ կ'ազդէ մեծապէս իրենց ջերմացուցիչ արժէքին վրայ: Starckի կատարած հին փորձը՝ դասակարգ է այլևս. և ամէն ամառը կրնայ դիւրաւ կրկնել զայն առնելով ջերմաչափ (thermomètre)ներու որոշ թիւ մը և առնոց սրուակիկները փաթթելով մի և նոյն կերպաւ, բայց տարբեր գոյնով, տուրակներէ: Starck դիտած է որ մի և նոյն թիւով աստիճանաց փոփոխութիւն մը յառաջ բերելու համար, ջերմաչափը պէտք

ունի 4 վայրկեան և 5 երկվայրկենի սև բուրդէ տոպրակով մը. 5 վայրկեանի՝ մութ կանաչ բուրդէ տոպրակով. 5 ուկէս վայրկեանի՝ կարմիր տոպրակով, և 8 վայրկեանի՝ սպիտակ տոպրակով մը:

Հուսկ յետոյ զգեստին ձեռն ալ յատուկ ուշադրութեան արժանի է: Զգեստի զանազան տարբերաց մէջ օղոյ խաւեր կը մնան, և մենք գիտենք որ օղը վատ հաղորդիչ է ջերմութեան: Rubner փորձերով հաւաստեց որ, մի և նոյն կերպաւը զործածելով, բազուկին վրայ ջերմութեան կորուստը նուազած էր 12.5 առ հարիւր համեմատութեամբ՝ զուսպ թեզանիքով, և 17.5 առ հարիւր՝ լայն թեով: Որպէս զի օղոյ խաւերը կարենան ազդեցիկ ըլլալ, հարկ է որ անոնք ըստ կարելւոյն քիչ անգամ նորոգուին: Այս տեսակէտով ամէնակարևոր ազդեցութիւն մ'ունին ուսումնները:

Ահաւաստի, այս նիւթիս նկատմամբ Ber-goniեի ստացած թիւերն միտադական հմարի (buste) մը յաջորդաբար զանազան տեսակ զգեցնելով և իւրաքանչիւր անգամ անոր պաղելուն աստիճանը չափելով:

Զգեստ	ծանրութիւն զգեստի	աստիճանադրոյց պաղելուն
Ու մէկ . . . կրամ	0	1
Բամակէ բարակ հիւստածք . . . »	340	1.1
Բուրդէ և մետաքսէ թեթև յապիկ »	190	1.5
Բուրդէ հաստ հիւստածք . . . »	850	1.6
Վաշիկ զգեստ ֆլանելով աստառուած »	1200	1.6
Հաստ յապիկ բամբակի ֆլանել »	465	1.7
Բուրդէ զգեստ ֆլանելով աստառուած »	1350	1.9

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՇԽԱՐԲ

Ա Բ Բ Ի Ա Ն Ո Ս

(Տես էջ 94)

87. — Տիգրան և Միհրդատ շրջակայ գաւառները պտտելով նոր բանակ մը հաւաքեցին: Ասոր հրամանատար կարգուեցաւ Միհրդատ, որովհետև Տիգրան կը համարէր որ անոր կրած ձախողանքը բաւական զատ մ'եղած ըլլային: Պարթևաց թագաւորին ալ դիսպաններ զրկեցին օգնութիւն խնդրելու համար. սակայն Լուկուլլոս ալ նամնապէս դիսպաններ զրկեց անոր՝ համոզելու համար որ կամ իրեն հետ դաշնակցի և կամ բոլորովին չէզոք մնայ, Պարթևն՝ ի ծածուկ դաշնակցեցաւ և օգնութիւն խոստացաւ թէ՛ մէկ կողման և թէ՛ միւսին, բայց ոչ միոյն զրկեց: Միհրդատ զինարաններ հաստատեց ամէն քաղաքներու մէջ, և զօրակոչ ընելով գրեթէ ամբողջ Հայերը հրահանգեց զինամարզի. սակայն յետոյ միայն ընտրելագոյնները ժողկելով իբր Եթովպիոսուն հազար հետեակ և երեսունուհինգ հազար ծիւղոր, միւս ամէնն ազատ արձակեց: Այս հաւաքուած զինուորները բաժնեց թեւերու և վաշտերու գրեթէ հիշտ այնպէս ինչպէս սովորութիւն է իտալիոյ բանակաց կազմութեան, և յանձնեց զանոնք Պոնուս:

1. Պարթևաց թագաւորին անունը Պարթուսոս չէր, ինչպէս կը նշանակէ Սելուկիդոս, այլ Սանատրուկ կամ Սենտրիկ, ինչպէս որ կ'երևի ըստ Աքրիտոսի, Ֆրատապին Հայրն ըլլալով: Նրաձուկ ձեռնարկներ կ'ընէր երկու թագաւորներուն հետ իրենց նիւակակցելու համար, և ի փոխարէն իրեն օժանդակուած թեան, անոնցմէ կը պահանջէր Միջագետքը: Միհրդատին առ այս Պարթևաց թագաւորն զրաձ նամակը յիշատակուած կը գտնուի Սալուստիոսի Պատմութեանց պատախիկներու չորրորդ գլխի մէջ: